

13. Weerstandsvermogen

Bij het opstellen van de begroting en jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico's zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- inventarisatie van de risico's;
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- een kengetal voor de: netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Beleid over weerstandsvermogen: weerstandscapaciteit en de risico's

De raad heeft op 28 oktober 2014 de geactualiseerde nota weerstandsvermogen en risicomangement vastgesteld. De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij deze begroting is een actualisatie van het inzicht dat in de jaarrekening 2015 is opgenomen.

De uitkomst van de actualisatie geeft een verhouding tussen de geïnventariseerde risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is gebaseerd op basis van de inzichten die bij het opstellen van de jaarrekening beschikbaar zijn. Beleid is dat als deze verhouding, uitgedrukt in een ratio lager dan 0,8 en daarmee "onvoldoende" is, er voorstellen voor herstel worden aangeboden.

Conform advies van de accountant richten we ons in de paragraaf weerstandsvermogen op de risico's na correctie met een omvang groter dan € 250.000. De kleinere risico's tellen wel mee voor de totale risico-omvang, maar zijn niet meer toegelicht. Hiermee komt de focus meer te liggen op de risico's die grote gevolgen kunnen hebben voor onze gemeente. De kleinere risico's zijn benoemd en worden intern beoordeeld en besproken.

Voor veel voorzienbare risico's worden beheersmaatregelen getroffen om het effect van het optreden van een risico zo klein of voorspelbaar mogelijk te maken. De bruto risico's worden door het treffen van maatregelen daarom kleinere, zogenaamde "netto risico's". Deze "netto risico's" dienen door het weerstandsvermogen volgens de eerder genoemde verhouding opgevangen te kunnen worden.

Weerstandscapaciteit (begroting 2018)

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken.

Deze weerstandscapaciteit bestaat uit een tweetal elementen:

- 1) Weerstandscapaciteit in de exploitatiesfeer
  - onvoorzien incidenteel en structureel;
  - onbenutte belastingcapaciteit.
- 2) Weerstandscapaciteit in de vermogenssfeer
  - algemene reserve calamiteiten;
  - algemene reserve grote investeringen;
  - reserve inkomensfunctie.

Tabel Weerstandscapaciteit Tynaarlo (bedragen in duizenden euro's)
(verwachte standen per 31.12.2018, op basis van inzichten 30.09.2017)

Weerstandscapaciteit exploitatie (x € 1.000)

Onvoorzien		
Onvoorzien incidenteel	33	
Onbenutte belastingcapaciteit *1		
OZB tot normtarief (artikel 12)m	3.152	
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie		3.185

Weerstandscapaciteit vermogen (31-12-2017)

Algemene Reserve Calamiteiten *2	10.570	
Algemene Reserve Grote investeringen	6.580	
Totaal weerstandscapaciteit vermogen		17.150
Totale weerstandscapaciteit		20.335

*1 Het bedrag aan onbenutte belastingcapaciteit is berekend op basis van de tarieven OZB 2016 en de laatst bekende WOZ-waarde afgezet tegen het zogenaamde artikel-12-tarief.

*2 Het betreft hier de stand van de algemene reserve calamiteiten exclusief de geormerkte gelden die in deze reserve zitten.

Beoordeling omvang van de risico's

Hoe komen we tot de benodigde weerstandscapaciteit?

Bij iedere begroting en jaarrekening actualiseren wij de risico's. We gaan na of er nieuwe risico's zijn bijgekomen en/of risico's vervallen. Van de risico's die we lopen vindt een inschatting plaats van de omvang en van de kans dat het risico zich voordoet. Bij het bepalen van de omvang is ook van belang of het om een structureel risico gaat of een incidenteel risico. Afhankelijk van de mogelijkheden om de risico's te beheersen vindt vervolgens een correctie naar beneden plaats. Alle risico's na correctie tellen wij op. Dat totaal is de benodigde weerstandscapaciteit.

De risicobeoordeling is gebaseerd op de inzichten die in voorjaars 2017 beschikbaar zijn bij het opstellen van de jaarrekening 2016. Ontwikkelingen en wijzigingen in wet of regelgeving geven geen aanleiding de risico's te herijken. Wel wordt bij de najaarsbrief een winstneming binnen een grondexploitatie genomen. Dit kan voor de uitkomsten van de risico's die niet binnen een grondexploitatie zelf worden opgevangen effecten hebben. Voor de grondexploitaties maken we jaarlijks een actuele exploitatie opzet, die wordt voorzien van een risicoanalyse, conform de nota grondbeleid. De informatie die uit deze risicoanalyse per grondexploitatie komt, bevat specifieke informatie per complex en past daardoor minder in de standaardmethode.

Toelichting op risico's (na demping door beheersmaatregelen) groter dan € 250.000

Grondexploitaties € 4.600.000
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)

Wij hanteren een methode van risicobeoordeling binnen grondexploitaties. Met de grote grondexploitaties Groote Veen en Ter Borch komen we de komende jaren in fasen van (tussentijdse) winstnemingen. Wij gaan onderzoeken op welke manier dat invloed kan hebben op een goede manier van risico beoordeling. Daarvoor zullen we ook advies van de accountant vragen.

Aanvullende bijdrage aan GR-en en samenwerkingsverbanden € 315.000
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)

Het is voorstelbaar en waarschijnlijk dat wij aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden moeten voldoen. Het monitoren van GR-en en samenwerkingsverbanden

is een belangrijk instrument om tijdig afwijkingen te signaleren en waar mogelijk bij te sturen. Het risico na correctie op aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden is niet gewijzigd tov eerdere inzichten. In de paragraaf verbonden partijen is bondig aangegeven welke risico's er binnen de diverse partijen spelen en dat er weerstandsvermogen is om dat op te vangen.

*Decentralisaties sociale domein € 500.000
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)*

Na het eerste jaar 2015 is in 2016 het zicht op de rijksbijdragen en de relatie met de uitgaven in de vorm van aantallen gebruikers en verstrekte zorgproducten sterk verbeterd. Het betekent ook dat de financiële voorspellingen aan waarde toenemen, omdat we met meer zekerheid een verwachting kunnen uitspreken en ook tussentijds meer zicht hebben op de ontwikkelingen.

Er kunnen verschillen ontstaan als gevolg "open einde regelingen", waardoor een toename van het aantal inwoners of de noodzaak voor duurdere zorg leidt tot hogere uitgaven. In 2017 is het uitgangspunt van solidariteit rondom de jeugdzorg losgelaten.

Ondanks dat we meer inzicht hebben zijn we voorzichtig een voorspelling te doen van het risico van de open einde regelingen. Op basis van de ervaringen en de verwachtingen van 2017 blijven de zorg kosten binnen de beschikbare budgetten. In zijn geheel zijn de risico's door een veranderende systematiek (het loslaten van budgetplafonds, , loslaten solidariteitsbeginsel, dalende rijksbudgetten) rondom de jeugd toe. Wij houden het risico daarom indicatief op € 500.000.

*Gevolgen van een lokale ramp € 250.000
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)*

De kans op een lokale ramp is klein, maar kan wel grote gevolgen hebben. Het risico na correctie is niet gewijzigd en blijft € 250.000. Overigens is dit een zo specifiek en vaak uniek risico dat de daadwerkelijke omvang veel groter kan zijn en dat in die situaties bezien moet en kan worden of ook op landelijke fondsen of steun gerekend kan worden.

*Accommodatiebeleid PM
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)*

Op 8 december 2015 is het accommodatiebeleid vastgesteld met daarbij een sluitend dekkingsplan. Bij de uitvoering van het accommodatiebeleid behoren vanzelfsprekend de risico's die te maken hebben met de bouw van scholen en sportaccommodaties. Omdat de scholen onder de verantwoordelijkheid van schoolbesturen worden gebouwd, door afspraken over de normbedragen en doordat in het dekkingsplan een buffer is opgenomen om risico's op te vangen is het risico als laag beoordeeld.

In 2016 is samen met de schoolbesturen een planning opgesteld van het tempo en de fasering van de (ver)nieuwbouw. Dat leidt ertoe dat het risico van tijdelijke huisvesting niet meer aanwezig is en dat de verwachte kosten allemaal in de projectbegrotingen zijn opgenomen. Bij de perspectievennota 2017 is aangegeven dat extra gelden nodig zijn omdat de scholen in Vries en Eelde-Paterswolde niet binnen de normbedragen gerealiseerd kunnen worden. Voor Zuidlaren is onduidelijk of dit zich ook voordoet, dat is na de aanbestedingsfase duidelijk. Wij stellen het geheel aan onzekerheden nu op p.m.

Ook voor de risico's ten aanzien van asbest is inmiddels een aanvullend voorstel aan de raad voorgelegd met een dekkingsvoorstel.

Bij het accommodatiebeleid gaat het echter om grote bedragen en is niet uit te sluiten dat zich vroeg of laat nieuwe risico's voordoen. Derhalve laten we het risico op PM staan. Zodra er nieuwe ontwikkelingen zijn, zullen we u informeren.

*Risico's door rentewijzigingen : € 300.000
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)*

De rente is momenteel erg laag en de mogelijkheid om aan het grondbedrijf het risico van stijgende rentes af te dekken door een opslag op de betaalde rente te berekenen zijn door de BBV eisen die in 2016 zijn aangepast verminderd. Daarom is voor de Algemene dienst het risico toegenomen dat een rentestijging leidt tot extra (niet door te berekenen) kosten. Met de huidige omvang van de boekwaarde van het grondbedrijf van ca € 30 miljoen is het effect van een rentestijging van 1% al ca 300.000. Overigens geldt dit risico voor maximaal 1 jaar, omdat bij het opstellen van de jaarlijkse grondexploitatie steeds met de dan actuele werkelijke rente kan worden gerekend.

*Schade ten gevolgen datalekken en cyber risico's PM
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2016 , voorjaar 2017)*

Datalekken

Een nieuw risico is de aansprakelijkheid die gemeenten hebben als het gaat om het beheer en het van (persoons) gegevens. De wet Datalekken is per 1 januari 2016 ingegaan. Vanuit de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) kunnen door de Autoriteit persoonsgegevens boetes worden opgelegd als persoonsgegevens "op straat komen te liggen". Om dat te beheersen worden intern de standaarden van de BIG, de Baseline Informatiebeveiliging Gegevens, gehanteerd. Het risico van datalekken kan leiden tot omvangrijke boetes. De accountant vraagt in de managementletter hier ook aandacht voor. In de risicoparagraaf hebben wij dit risico opgenomen.

Cyber risico's

Het kan gaan om schades door operationele systeemstoringen, maar ook om verlies van data, aansprakelijkheid en cybercrime door hacking, systeeminbraak, gegevensdiefstal en DDoS-aanvallen. Financiële gevolgen daarvan kunnen bijvoorbeeld extra kosten voor herstel, aansprakelijkheid en boete's zijn.

Samen met de aangestelde functionarissen voor Informatiebeveiliging en Privacy worden de risico's en de beheersmaatregelen die genomen kunnen worden georganiseerd. Daarnaast is er ook een beheersmaatregel om een verzekering af te sluiten. Traditionele verzekeringen bieden geen of onvoldoende dekking, maar inmiddels zijn er speciale 'cyberverzekeringen' waarmee de risico's als systeemuitval en de kosten in geval van aansprakelijkheid of dataverlies kunt verzekeren.

Wij stellen de financiële omvang van deze bruto risico's op meer dan 1 miljoen, maar door het afsluiten van een verzekering kan het financiële effect worden verminderd. Het netto risico dat we opnemen stellen we op PM. Inzicht in 2017 en ervaringen , ook met andere gemeenten, zullen meer inzicht geven in deze risicobeoordeling.

Omvang weerstandsvermogen

De omvang van het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Ratio's kunnen beschouwd worden als indicatie.

De ratio voor het weerstandsvermogen wordt aldus berekend:

		Beschikbare weerstandscapaciteit	20.335
Ratio van het weerstandsvermogen	=	—————	oftewel: —————
		Benodigde weerstandscapaciteit	7.812

De ratio van het weerstandsvermogen is 260%. (De ratio moet minimaal 100% zijn).

Het verloop van het weerstandsvermogen ziet er als volgt uit:

Verloop weerstandsvermogen	B 2016	JR 2016	B 2017	B 2018	B 2019	B 2020	B 2021
Bedragen in € 1.000							
Stand Argi op 31-12	1.095	8.671	5.448	6.580	5.761	6.082	2.577
Stand Armi op 31-12	6.745	0	0	0	0	0	0
Stand Arca op 31-12	4.958	10.570	10.573	10.570	10.570	10.570	10.570
Onvoorzien incidenteel	33	3	33	33	33	33	33
Onbenutte belastingcapaciteit	2.850	3.152	3.152	3.152	3.152	3.152	3.152
Weerstandscapaciteit	15.681	22.396	19.206	20.335	19.516	19.837	16.332
Benodigde capaciteit	10.040	7.812	8.097	7.812	7.812	7.812	7.812
Ratio	156%	287%	237%	260%	250%	254%	209%

Het weerstandsvermogen in deze begroting heeft een ratio van 260% en bedraagt in geld uitgedrukt afgerond € 20.335.000. Dit is een verbetering t.o.v. de begroting 2017 (vastgesteld in november 2016). Daar zaten we op een ratio van 237%. Deze verbetering is een gevolg van een hogere beschikbare weerstandscapaciteit.

Kengetallen

We zijn verplicht tot het opnemen van een zestal kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en deze kengetallen te beoordelen. In onderstaande tabel staan de kengetallen:

Kengetallen	Begroting 2018	Begroting 2017	Begroting 2016	Rekening 2016
Netto schuldquote	83%	88%	91%	62%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	84%	89%	93%	64%
Solvabiliteitsratio	36%	32%	27%	39%
Structurele exploitatieruimte	2%	1%	2%	2%
Grondexploitaties	30%	51%	54%	42%
Belastingcapaciteit	90%	92%	92%	91%

Netto schuldquote

Een goed kengetal om de hoogte van de schuld te beoordelen is de netto schuld als aandeel van de baten; de netto schuldquote. Om goed inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer de schuld lager is dan het begrotingstotaal (<100%) dit als voldoende kan worden bestempeld en boven de 130% als onvoldoende. Onze netto schuldquote valt in de categorie voldoende.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee het bezit gefinancierd is met eigen vermogen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit als voldoende kan worden bestempeld en lager dan 20% als onvoldoende. Onze solvabiliteit is ten opzichte van de jaarrekening 2016 gedaald, maar nog steeds voldoende. De oorzaak van de daling is gelegen in een toename van de activa door investeringen zoals in riolering en accommodatiebeleid.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten met in achtneming van beperkingen en verruimingen van de exploitatie door dotatie en onttrekking aan reserves. De maatstaf geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Er is geen VNG norm voor het niveau van dit kengetal. Een positief getal geeft aan dat er meer structurele baten dan lasten zijn. Dat duidt op houdbare financiën. We dienen natuurlijk wel nog een paar taakstellingen te realiseren. In de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit nemen we het risico op het niet halen van de taakstellingen mee.

Grondexploitaties

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) en bouwgronden in exploitatie (BIE) in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG norm voor de hoogte van deze ratio. Hoe lager de ratio hoe minder de relevantie van negatieve waardeontwikkeling van NIEGG en BIE voor de begroting en daarmee een lager risico voor de gemeente. Wij hebben aanzienlijke grondposities. Dat komt terug in dit percentage. Ten opzichte van de jaarrekening zien we een daling. De oorzaak hiervan is met name gelegen in de afnemende boekwaarde van de grondexploitaties als gevolg van kavel verkopen.

Belastingcapaciteit

Dit percentage geeft de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden in 2017 uit hoofde van OZB, rioolheffing en reinigingsheffing weer ten opzichte van het landelijk gemiddelde. We zitten ruim onder het landelijke gemiddelde (100%).

Samenhang kengetallen

De relatief grote grondpositie zien we in terugkomen in de verschillende kengetallen. We hebben relatief veel vreemd vermogen (leningen) om deze gronden te financieren. Een grote grondpositie maakt ons kwetsbaar voor negatieve waardeontwikkelingen en rente stijgingen. Om nadelige schommelingen op gronden op te vangen, nemen we dan ook een bedrag mee van € 4,6 mln in de benodigde weerstandscapaciteit. Daarnaast hebben we intern aandacht voor de renterisico's en proberen we die zo veel mogelijk te beheersen.